

12.6.2017

Valtiovarainministeriö
Kirjaamo
valtiovarainministerio@vm.fi

Mia Aronen
Säädösvalmistelusihteeri
mia.aronen@vm.fi

VM008:00/2017

ARVIOMUISTIO PANKKI- JA MAKSUTILIJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESTA

Asia

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Keskusrikospoliisin lausuntoa pankki- ja maksutilijärjestelmän uudistamishankkeen arviomuistiosta. Kyseessä on viranomaisten toiminnan digitalisointi ja tehostamiseen liittyvän sähköisen järjestelmän luominen tietojen siirtoa varten.

Nykyisin eri viranomaiset pyytävät ja vastaanottavat pankki- ja maksutilitietoja paperilla ja faksilla kykenemättä hyödyntämään nykyaikaisen sähköisen tiedonsiirron tarjoamia mahdollisuuksia. Tällainen toiminta edellyttää sekä pyytäjän että tietojen luovuttajan osalta manuaalista työtä ja on tehontonta sekä kustannustehotonta.

Keskusrikospoliisin kanta

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana pankki- ja maksutilijärjestelmän uudistamista. Nykyinen käytäntö on hidas, tehoton ja edellyttää sekä tiedon pyytäjältä että sen luovuttajalta tarpeetonta manuaalisyötä.

Uudistamisen yhteydessä tulee säädösten avulla huomioida se, että esitutkintaviranomaisen tekemästä tiedustelusta ei pyynnön toteuttava tai tiedon luovuttava taho saa ilmaista tehtyä tiedustelua sille, jota tiedustelu koskee. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun kyseessä on rikoksen estäminen, paljastaminen tai selvittäminen. Kyseinen kielto ei estä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista, sillä tieto tehdystä tiedustelusta tulee kohteen tietoon esitutkinnan aikana. Sen sijaan kielto ehkäisisi todisteitten hävittämistä tai muuntelua.

Tietopyynnön ja vastauksen tulee täyttää rikoksen estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä tarvittavat tiedot (Poliisilaki 4:3 §). Rahanpesudirektiivin muutosesityksessä määritellään ns. vähimmäistiedot, mutta käytännössä ne eivät kuitenkaan ole riittäviä rikostorjunnassa. Kansallisella säätelyllä tulee esitutkintaviranomaisille taata oikeus saada sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeen tehtävien suorittamiseksi. Tällaisia tietoja ovat mm. tilitiedot, asiakkuustiedot arvo-osuudet, sijoitukset ja mahdolliset edunsaajat sekä tiedot siitä, ketkä ovat oikeutettuja käyttämään esimerkiksi pankkitiliä. Koska tiedonsaantitarve riippuu usein siitä, millaista rikosta pyritään estä-

mään tai paljastamaan tai tutkimaan, on mahdollista muokata sähköiseen kyselyyn mahdollista muokata erilaisia tasoja tiedon pyytäjän tarpeesta riippuen.

Sähköisen tiedustelun toteuttaminen voi tapahtua arviomuistion mukaan usealla eri tavalla. Toteutuksen suhteen Keskusrikospoliisilla ei ole erityistä kantaa. Tärkeää kuitenkin on, että järjestelmä kattaa mahdollisimman laajasti rahoitusmarkkinoilla toimivat yritykset, joita arviomuistion mukaan on noin 300 - 400. Rikostorjunnassa erityistä merkitystä on myös tiedon reaaliaikaisuudella. Sähköinen rahansiirto on nopeaa ja ketjussa tehdyillä useilla nopeilla siirroilla pyritään häivyttämään varojen alkuperää sekä saattamaan varat viranomaisten ulottumattomiin. Rikosten torjunnassa on hyvin merkityksellistä viranomaisten mahdollisuudet ja kyky toimia nopeasti niin, että rikoksen tuottama hyöty saadaan viranomaisten haltuun asianomistajien korvausvaatimusten sekä mahdollisen konfiskaation turvaamiseksi.

Sähköinen järjestelmä mahdollistaa myös nykyistä laadukkaamman valvonnan mm. lokitietoja hyödyntämällä. Tietoturvallisiksi rakennettava järjestelmän puolestaan parantavat sekä tiedustelun kohteen että tiedon pyytäjän oikeusturvaa.

Arviomuistiossa esitetyt kysymykset

1. *Tulisiko viranomaisten toimivaltuuksien laajentamista arvioida jatkovalmistelun yhteydessä?*

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan nykyisellään saatavien tietojen sisältö on varsin kattava ja poliisilla on Poliisilain 4:3 §:n mukaan oikeus saada tarvittavat tiedot.

2. *Tulisiko jatkovalmistelua teidän mielestänne jatkaa ehdotetulla tavalla rekisterin ja tiedonhakujärjestelmän yhdistelmällä?*

Valmistelua tulee ehdottomasti jatkaa niin, että se tulee kattamaan mahdollisimman laajasti rahoitusmarkkinoilla toimivat yritykset. Yhdistelmämalli vaikuttaa arviomuistion perusteella sellaiselta, joka mahdollistaa myös pienten rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten mukana olon ilman kohtuuttomia kustannuksia. Saavutettavaa säästöä henkilötyövuosissa on erittäin vaikeaa arvioida, koska nykyisellään tehtävää manuaalityötä ei ole millään tavoin kirjattu. On kuitenkin selvää, että henkilötyövuositasolla tapahtuu säästöä, joka voidaan kohdentaa siten, että esitutkintaa on mahdollista nopeuttaa ja sen laatua parantaa.

3. *Oletteko samaa mieltä selvityksessä esitetyn arvion kanssa siitä, että rekisterin ylläpito tulisi säätää viranomaisen tehtäväksi?*

Arviomuistiossa esitetyin perustein on perusteltua, että rekisteriä ylläpitäisi viranomainen. Tällä tavoin voidaan turvata pankkisalaisuuden säilyminen. Viranomainen toimii laissa säädetyllä vastuulla, joten myös tietojen käsittely on tältä osin turvallista. Keskusrikospoliisilla ei ole kantaa siihen, mikä viranomainen olisi rekisterin ylläpitäjänä, mutta säädösten tasolla on huolehdittava siitä, että kyseistä viranomaista

koskeva lainsäädäntö ei ehkäise muiden viranomaisten mahdollisuutta saada rekisteristä tietoja.

4. *Kuinka monta tiedustelua teette vuodessa pankki- ja maksutileistä tai sijoitusvarallisuudesta?*

Keskusrikospoliisissa ei ole erikseen tilastoitu tehtyjen tiedustelujen määrää. Arvio vuositasolla tehtävistä tiedusteluista on muutamia satoja. Sähköinen järjestelmä voi jonkin verran kasvattaa tiedustelujen määrää, sillä tietojen käsittelyn helpottuminen ja erityisesti tiedonsaannin nopeutuminen vaikuttavat mm. rikoksella saadun hyödyn jäljittämistä. Todennäköisesti lisäys ei kuitenkaan ole kovin suuri, sillä jo nykyisin tiedustelut tehdään esitutkinnan sitä edellyttäessä. Esitutkintaviranomaisten tekemät tiedustelut ovat lukumääriltään sen verran suuria, että toisen viranomaisen järjestelmän käytössä olevan järjestelmän hyödyntäminen ei välttämättä ole hyvä ratkaisu. Tällainen menettely saattaa myös työllistää "postilaatikkona" toimivaa viranomaista.

5. *Kuinka monen viranomaisen tekemään tiedusteluun asiakkaistanne vastaatte vuodessa?*

-

6. *Kannatatteko ehdotusta laajentaa järjestelmää hyödyntävien viranomaisten joukkoa suhteessa direktiiviehdotukseen?*

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ne viranomaiset, jotka tehtäviensä hoitamista varten tarvitsevat kyseessä olevia tietoja ja joilla on oikeus tietoja saada, on käytännöllistä sisällyttää mukaan. Muussa tapauksessa näiden viranomaisten pyynnöt aiheuttaisivat edelleen manuaalisyötä.

7. *Pidättekö valtion yhteisen tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain yhteisen perustietotekniikka- ja tietojärjestelmäpalvelun käyttämistä organisaationne kannalta perusteltuna?*

Keskusrikospoliisi edellyttää, että tieto- ja viestintätekniiset palvelut nyt kyseessä olevassa asiassa järjestetään tavalla, jolla voidaan varmistaa pyyntöjen ja vastausten tietoturvallinen käsittely. Asiaan liittyvien tieto- ja viestintätekniisten ratkaisujen osalta kokko poliisin osalta asiaa käsittelee Poliisihallitus omassa vastauksessaan.

8. *Oletteko samaa mieltä selvityksessä esitetyn arvion kanssa järjestelmän suhteesta tietosuojalainsäädäntöön?*

Poliisin pyytämät ja sille luovutetut tiedot eivät muodosta omaa rekisteriään, vaan ne liittyvät poliisin laissa säädettyihin tehtäviin. Koska rekisteriä ei muodostu, ei myöskään muodostu tarkastusoikeutta poliisille luovutettuihin tietoihin. Keskusrikospoliisin yhtyy selvityksessä esitettyyn arvioon järjestelmän suhteesta tietosuojalainsäädäntöön.

9. *Mihin muihin asioihin jatkovalmistelussa olisi mielestänne kiinnitettävä erityistä huomiota?*

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan huomiota tulee kiinnittää siihen, että tietopyyntöjen asianmukaisuutta voidaan tehokkaasti valvoa ja että todentaa mm. lokitietojen avulla. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää siihen, että tiedon luovuttajalla tullee olla lakiin perustuva velvoite olla ilmaismatta tietopyyntöä kolmannelle osapuolelle.

Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että pyydettävät tiedot ovat mahdollisimman reaaliaikaisia. Esitutkinnassa ja erityisesti rikoksella saaduin hyödyn jäljittämisessä tiedon ajantasaisuudella on huomattava merkitys. Rikoshyötyä liikutellaan nopeasti tarkoituksena häivyttää sen alkuperä ja saattaa se viranomaisten ulottumattomiin.

Keskusrikospoliisin apulaispäällikkö

Tero Kurenmaa

Rikostarkastaja
Talousrikostorjuntalinjan päällikkö

Markku Ranta-aho